

Η ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΤΟΥ ΙΕΡΕΑ¹

Στέφανου Χρ. Κουμαρόπουλου
Δρ. Θεολογίας

Σεβαστοί πατέρες θα μου επιτρέψετε να σας ευχηθώ αρχίζοντας Καλή και ευλογημένη εκκλησιαστική χρονιά (αφού είμαστε στην αρχή του φθινοπώρου) για σας και τις οικογένειες, καθώς και καρποφορία πνευματική στο ποιμαντικό σας έργο.

Επιτρέψτε μου ξεκινώντας να σας υποβάλλω τα σέβη και το θαυμασμό μου, γιατί σε καιρούς δύσκολους ασκείτε το διακόνημα της ποιμαντικής μέσα σε ένα αστικό κέντρο. Αυτό όμως το διακόνημα, που ταυτόχρονα είναι και χάρισμα, απευθύνεται σε ένα πλήθος πιστών, επομένως η ποιμαντική είναι διαπροσωπική από τη φύση της. Και όπως η Θεία Λειτουργία δεν τελείται ατομικά αλλά μόνο σε σύναξη, δηλαδή στην Εκκλησία (τη συγκέντρωση κληρικών και πιστών) έτσι και η ποιμαντική που έχει ως κέντρο της τη Θεία Κοινωνία, έχει διαπροσωπικό χαρακτήρα. Ας δούμε όμως κάποια χαρακτηριστικά από το σύγχρονο αστικό περιβάλλον, αυτό της Αθήνας και των προαστίων της μέσα στο οποίο κληθήκατε να υπηρετήσετε:

- Σήμερα στη μεγαλούπολη που ζούμε παρατηρούμε έναν αφύσικο τρόπο ζωής σε ένα τεχνητό περιβάλλον με γρήγορο ρυθμό ζωής, απρόσωπο τρόπο μετακίνησης, εργασίας, κατανάλωσης αλλά και διασκέδασης. Δυστυχώς αυτό αρκετές φορές μεταφέρεται και μέσα στην Ενορία, όπου συχνά έχουμε θρησκευόμενες μονάδες, που απλώς συναθροίζονται σε έναν κοινό τόπο τον Ιερό Ναό.

- Από την άλλη έχουμε την αποδιοργάνωση της Ενορίας ως εκκλησιαστικής κοινότητας. Ο τρόπος που αναπτύχθηκαν οι Ενορίες στις μεγάλες πόλεις δεν ακολούθησε τον ρυθμό αυξήσεως του πληθυσμού, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν ενορίες τεράστιες σε μέγεθος, γεγονός που ευνοεί την υποτυπώδη συμμετοχή των πιστών στη ζωή της Ενορίας.

¹ Εισήγηση στο πλαίσιο επιμορφωτικής του Γ' Κύκλου της σειράς «Επιμορφωτικών Σεμιναρίων» (2006-2007) για τους ιερείς της Αρχιεπισκοπής Αθηνών που οργανώθηκε με τις ευλογίες του Αρχιεπισκόπου Αθηνών κ. Χριστοδούλου και του Μητροπολίτου Αχελώου κ. Ευθυμίου, ως Υπευθύνου της Κεντρικής Διεύθυνσης Ποιμαντικού Έργου της Αρχ. Αθηνών. Η εισήγηση πραγματοποιήθηκε στον Ι. Ναό Αγ. Σοφίας Ψυχικού το Φθινόπωρο του 2006.

- Στην πόλη που ζούμε συμβαίνει αυτό που ένας ποιητής είχε περιγράψει ως εξής: «Σήμερα όσο πιο κοντά είναι οι στέγες των ανθρώπων τόσο πιο μακριά είναι οι καρδιές τους». Και με αυτά τα λόγια ήθελε να επισημάνει αφενός μεν την εξαφάνιση της γειτονιάς αφετέρου δε την ψυχική απομάκρυνση των ανθρώπων με αποτέλεσμα τη μοναξιά.

Η Ποιμαντική σήμερα περισσότερο παρά ποτέ οφείλει να λάβει σοβαρά υπόψη της το σύγχρονο πλαίσιο ασκήσεως του ποιμαντικού έργου. Πάντα μου άρεσε η εικόνα της μιας μυθιστοριογράφου, που έγραφε για έναν αγωνιζόμενο ιερέα μιας αγροτικής ενορίας με τον τίτλο: Μια ζωγραφιά του παραδείσου². Επιτρέψτε μου για τις ανάγκες της σημερινής ομιλίας να μεταγράψω αυτό τον τίτλο: Μια ζωγραφιά του Παραδείσου η Ενορία μας.

Μια ζωγραφιά του Παραδείσου η Ενορία μας

Πράγματι θεωρώ όαση προσωπικής ζωής την Ενορία που λειτουργεί ως εργαστήριο αγιότητας, δηλαδή καλλιέργειας σχέσεων τόσο των ανθρώπων με το Θεό όσο και μεταξύ τους. Ο ιερέας ως κατεξοχήν καλλιτέχνης, καλείται να εμπνεύσει με τα λόγια του αλλά κυρίως με την προσωπικότητα του στον αληθινό τρόπο συν-ύπαρξης και ζωής, δηλαδή τον τρόπο ύπαρξης της Αγίας Τριάδος. Γιατί η Ποιμαντική είναι τέχνη τεχνών (και επιστήμη επιστημών) όπως έλεγε ο Αγ. Γρηγόριος ο Θεολόγος.

Θυμηθείτε τι είχε πει στον [Αββά Μακάριο εκείνο το κρανίο του ειδωλολάτρη ιερέα για τον τρόπο ύπαρξης της κόλασης](#)³. Οι άνθρωποι πλάτη με πλάτη (ο καθένας για τον εαυτό του). Αν όμως η Ενορία έχει κάτι να δώσει στο σύγχρονο κόσμο είναι ακριβώς αυτό το «έλθέτω ή βασιλεία σου ως εν ούρανῳ και ἐπὶ τῆς γῆς». Η ενορία οφείλει σήμερα να λειτουργήσει ως μια όαση αυθεντικής ζωής μέσα στην ασχήμια του σημερινού αστικού ατομοκεντρικού πολιτισμού. Η διαπροσωπική ποιμαντική, έχει ως αφετηρία της τη θεολογία μας και αφορά στην ίδια την ουσία του ποιμαντικού έργου.

Η Ποιμαντική υπηρετεί την φιλοκαλία, την αγάπη δηλαδή για την ομορφιά του παραδεισένιου τρόπου ύπαρξης. Η ενορία πρέπει να προβάλλει και να προετοιμάζει για την ομορφιά του Παραδείσου, μέσα σε

² Ελένης Καριτά, Μια ζωγραφιά του Παραδείσου (μυθιστόρημα) Εκδ. Τήνος, Αθήνα 1969

³ «Ευεργετινός», τ. Α', , Εκδ. «Το Περιβόλι της Παναγίας» σ. 100-101.

έναν κόσμο που φλερτάρει με την ασχήμια και την κόλαση. Ας παρατηρήσουμε πώς κάθονται όταν μετακινούνται στο μετρό ή στις αστικές συγκοινωνίες οι σύγχρονοι Αθηναίοι. Τις περισσότερες φορές είναι γυρισμένοι πλάτη με πλάτη, διαβάζουν, ακούν το κινητό τους ή ακούν μουσική από αυτό.

Πάντα μου άρεσε η παραβολή του Ασώτου υιού αλλά θεωρούσα λίγο άδικο το ότι πρωταγωνιστής εμφανιζόταν ο μικρότερος γιος και όχι ο Σπλαχνικός Πατέρας. Αυτή η εικόνα του Σπλαχνικού Πατέρα που βγαίνει έξω για να συναντήσει και να αγκαλιάσει και τον μικρότερο αλλά και τον μεγαλύτερο γιο είναι μια εικόνα που θα ήθελα να την χρησιμοποιήσω για το σύγχρονο ποιμένα. Η διαπροσωπική Ποιμαντική για την οποία θα σας μιλήσω είναι η Ποιμαντική του Σπλαχνικού Πατέρα της Παραβολής. Σέβεται την ελευθερία των ενοριτών του. Εξακολουθεί να τους θεωρεί παιδιά του και να προσεύχεται γι' αυτούς έστω και αν δεν έρχονται στην Ενορία. Δεν τους επιβάλλει την παρουσία του απλώς περιμένει. Ο σύγχρονος άνθρωπος αμφισβητεί το Θεό και με τη θέλησή του απομακρύνεται από αυτόν. Ζει εκτός Ενορίας και αποξενωμένος από την αγάπη του Θεού. Δοκιμάζει θλίψεις και απογοητεύσεις και προσπαθεί να τις ξεπεράσει μέσα από τις ψευτοχαρές, που του προσφέρουν ο καταναλωτισμός και οι «διασκεδάσεις» που σκορπούν την ψυχή του (όπως του ασώτου υιού της παραβολής).

Ο ιερέας είναι εκείνος που θα συναντήσει παντού ακόμη και έξω από τον Ναό τον αντάρτη ενορίτη και με τον τρόπο του θα αγγίξει τις ευαίσθητες χορδές της ψυχής του και θα τον οδηγήσει στην ομορφιά του Παραδείσου, στην Ενορία του. Βέβαια η Ενορία, ως ανθρώπινος οργανισμός δεν είναι ο τέλειος Παράδεισος είναι μόνο μια ζωγραφιά του. Ο πραγματικός Παράδεισος είναι το ζητούμενο, αφού η Ενορία είναι μια κοινωνία σε πορεία αγιοσύνης, είναι το μονοπάτι που οδηγεί στον αληθινό Παράδεισο, την Βασιλεία του Θεού. Στην ερημιά των πόλεων ο ιερέας ως οδηγός προτείνει και προβάλλει την ζωή της Ενορίας, ως κοινότητας αγωνιζόμενων που αγωνίζονται να μη γυρίζουν την πλάτη ο ένας στον άλλο. «Αγαπήσωμεν ἀλλήλους ἵνα ἐν ὁμονοίᾳ ὁμολογήσωμεν» λέμε στη Θεία Λειτουργία.

Για να επικοινωνήσουμε σωστά με τους ανθρώπους γύρω μας χρειαζόμαστε κάποιες ικανότητες που νομίζω ότι προσφέρουν μεγάλη

βοήθεια στον Ποιμένα⁴. Αυτές είναι οι λεγόμενες ικανότητες ή δεξιότητες επικοινωνίας που είναι απαραίτητες για μια αποτελεσματική ποιμαντική σχέση. Ειδικά για τους ποιμένες -και για μας τους θεολόγους- οι δεξιότητες επικοινωνίας είναι κάτι περισσότερο από τεχνικές. Είναι **στάση ζωής**⁵. Δεν είναι μάρκετινγκ ή δημόσιες σχέσεις. Είναι τέχνη, αλλά τέχνη αγάπης προς τους αξιοσέβαστους αποδέκτες της ποιμαντικής μας, τους ενορίες μας ή τους εν δυνάμει ενορίες μας.

Μια διαπροσωπική ποιμαντική στάση που πιστεύει στον κατ' εικόνα Θεού πλασθέντα άνθρωπο, οφείλει να είναι μια στάση φιλοξενίας. Στάση φιλοξενίας και υποδοχής σημαίνει αποδέχομαι τον άλλον γι' αυτό που είναι (ασχέτως από το ήθος του ή τη συχνότητα μετοχής του στα μυστήρια, την ιδεολογική ή πολιτική του προέλευση κ.α.). Ακόμη του δείχνω φανερά ότι τον σέβομαι ως προσωπικότητα έστω και αν αυτός δε με αποδέχεται εμένα ή το έργο μου.

Δείγματα της τέχνης αγάπης και της στάσης υποδοχής και φιλοξενίας, που εφαρμόστηκαν στο χώρο της Εκκλησίας από χρόνια και για χρόνια μας δίνει ο Αββάς Ισαάκ ο Σύρος. Ο «ξενοδόχος» αυτός της ερήμου, που έζησε στην κοινωνία της ερήμου πριν 13 αιώνες έγραφε⁶ τα παρακάτω, προσπαθώντας να μυθήσει στην τέχνη της αγάπης τους ποιμένες της εποχής του:

*«Όταν θέλεις να συμβουλευσεις κάποιον και να τον οδηγήσεις στο καλό, πρώτα **ανάπαυσε τον σωματικά και τίμησέ τον με λόγο γεμάτο αγάπη**. Διότι τίποτε δεν πείθει τόσο πολύ τον άνθρωπο να γίνει αξιοπρεπής και να μεταστραφεί από την κακία του προς τα καλύτερα όσο τα σωματικά αγαθά και η τιμή που βλέπει από σένα...*

Ανάγκασε τον εαυτό σου**, όταν συναντήσεις τον πλησίον σου να τον τιμήσεις πιο πολύ από ό,τι του αξίζει. Φίλησε τα χέρια του και τα πόδια του και κράτησέ τα πολλές φορές με πολλή τιμή και επαίνεσε τον ακόμη και για αρετές που δεν έχει. Και όταν χωρισθείς από αυτόν λέγε γι' αυτόν ο,τι καλό και τίμιο υπάρχει. **Γιατί με αυτούς σου τους τρόπους τον προσελκύεις στο

⁴ Βλ. Σεβ. Μητροπολίτου Αχελώου κ. Ευθυμίου, [Ο ρόλος των ορθοδόξων ιερέων στη σύγχρονη εκκοσμικευμένη κοινωνία](#), «Κεντρική Διεύθυνση Ποιμαντικού Έργου Αρχιεπισκοπής Αθηνών», Αθήνα 2003, 32 σ.

⁵ Αλεξάνδρου Μ. Σταυρόπουλου, *Ορθόδοξη Συμβουλευτική Ποιμαντική*, Εκδ. Αρμός, Αθήνα 2012, σ. 133-134.

⁶ Τα κείμενα προέρχονται από το ανάτυπο του Α. Μ. Σταυρόπουλου, [Η τέχνη της αγάπης](#), Εκδ. Ι. Μονής Αγ. Νεοφύτου Κύπρου, Πάφος 1998, σ. 39-41.

*καλό (τον ρίχνεις στο φιλότιμο), και τον αναγκάζεις να ντρέπεται από την προσφώνηση που του απεύθυνες και σπείρεις στην ψυχή του σπέρματα αρετής. Αλλά και αν αυτός έχει κάποια ελαττώματα, **τιμώμενος από σένα δέχεται εύκολα την θεραπεία** από σένα ντρεπόμενος για την τιμή που του πρόσφερε.*

*Αυτόν τον τρόπο να ακολουθείς πάντοτε, το **να γλυκοχαιρετάς και να τους τιμάς όλους**. Και να μην θυμώσεις κανένα ή να τον ζηλεύσεις. Ακόμη να μην αποστραφείς κανένα ούτε για την πίστη ούτε για τις αμαρτίες του.*

*Αν όμως θέλεις να τον επαναφέρεις στην αλήθεια λυπήσου γι' αυτόν και **με δάκρυα και αγάπη πες του ένα ή δυο λόγια** και μην εξοργιστείς εναντίον του και διαπιστώσει σε σένα σημάδια έχθρας. Γιατί η αγάπη (όπως λέει και ο Απόστολος Παύλος στον ύμνο της αγάπης) δεν ξέρει να θυμώνει, να παροξύνεται και να κατηγορεί με εμπάθεια κάποιον».*

Η παρουσία του ιερέα της Αθήνας μέσα στην αγορά, το δρόμο, τη συγκοινωνία έχει μεγάλη σημασία. Ο πετυχημένος κληρικός είναι εκείνος που είναι ανοιχτός στην επικοινωνία, φιλικός και με τη συμπεριφορά του δείχνει ότι νοιάζεται για τους άλλους και ενδιαφέρεται να τους γνωρίσει καλύτερα. Είναι εκείνος που επισκέπτεται κάποιους άρρωστους συνεργάτες της ενορίας του ή όσους του ζητηθούν, ενώ όταν τον καλούν για κάποιο αγιασμό ή ευχέλαιο διαθέτει περισσότερο χρόνο για να επικοινωνήσει με την οικογένεια ή και κάποιος γείτονες που παρευρίσκονται εκεί.

Ας επιτρέψουμε όμως και στο πρότυπο του Σπλαχνικού Πατέρα της παραβολής. Μια διαπροσωπική ποιμαντική που πιστεύει στον κατ' εικόνα Θεού πλασθέντα άνθρωπο, προικισμένο με τα χαρίσματα του Θεού και το αυτεξούσιο οφείλει να είναι μια στάση υποδοχής. Στάση υποδοχής σημαίνει αποδέχομαι και σέβομαι τον κάθε άνθρωπο στο περιβάλλον μου γι' αυτό που είναι (πιστός ή αδιάφορος, με σεβασμό προς την πίστη ή όχι, ανήθικος ακόμη και άθεος). Προσπαθώ να κατανοήσω την ιδιαιτερότητα του και του δείχνω φανερά ότι τον σέβομαι ως προσωπικότητα, έστω και αν αυτός δε με αποδέχεται εμένα ή την ιεροσύνη μου και την Εκκλησία την οποία υπηρετώ.

Η Παραβολή του Ασώτου υιού (Λκ 15, 11-32), ειδικότερα για μας τους θεολόγους, προσφέρει μοναδικό πρότυπο θετικής επικοινωνίας με τους ανθρώπους της εποχής μας. Έχουμε έναν **Πατέρα-Ποιμένα** που σε

κάθε στιγμή της ιστορίας διακρίνεται για την «στάση υποδοχής» και αγάπης προς τα δυο παιδιά του, με τα οποία συνεχώς επικοινωνεί και τα καθοδηγεί χωρίς όμως να έχει κατευθυντική συμπεριφορά. Δεν επιβάλλει την παραμονή στον μικρότερο γιο, ενώ ξέρει ότι είναι λάθος η απόφαση του και ότι θέτει τον εαυτό του σε μεγάλο κίνδυνο. Η μεγάλη του αγάπη δεν τον αφήνει να γίνει υπερπροστατευτικός. Ο σεβασμός της ελευθερίας του μικρότερου γιου του τον κάνει όχι απλώς να δεχθεί την αποχώρηση αλλά και να την ευλογήσει δίνοντας του το ανάλογο μερίδιο. Με αυτό τον τρόπο πρέπει να ενεργεί και ένας ποιμένας, ο οποίος τελικά είναι αυτός που βοηθάει τους πιστούς στη λήψη κάποιων αποφάσεων (αν του ζητηθεί) και όχι αυτός που επιβάλλει κάποιες αποφάσεις.

Ο φιλεύσπλαχνος Πατέρας της παραβολής ως έμπειρος και σοφός, άφησε τον χρόνο να συνετίσει τον μικρότερο γιο, ώστε να έρθει στον εαυτό του και ο ίδιος πάλι με δική του πρωτοβουλία να ζητήσει τη βοήθεια του Πατέρα. Η επικοινωνία του ποιμένα εργαζεται σε βάθος χρόνου και με προοπτικές ενώ πάντα αφήνει την πρωτοβουλία για επικοινωνία στον ποιμενόμενο. Γι' αυτό χαίρομαι όταν συναντώ σε πολλούς ναούς που επισκέπτομαι ιερείς που έχουν ανοικτή πάντα την πόρτα του γραφείου τους, έτοιμοι να δεχθούν και να αξιοποιήσουν οποιαδήποτε ευκαιρία επικοινωνίας. Ακόμη περισσότερο χαίρομαι τους ιερείς που χαιρετούν φιλικά και υποδέχονται τους προσκυνητές στο Ναό και δείχνουν ότι είναι διαθέσιμοι ότι ώρα τους χρειασθούν.

Εκείνο που αποτελεί εγγύηση για τη συμπεριφορά του Πατέρα είναι ο τρόπος που φέρεται γενικά στους κατώτερους του (εργάτες του). Είναι ο λόγος που οδήγησε τον άσωτο υιό στην απόφασή του για επιστροφή στο σπίτι. Ο ιερέας που συμπεριφέρεται με αξιοπρέπεια και σεβασμό σε όλους τους ανθρώπους (ακόμη και σ' αυτούς που έχουν αλλόκοτη συμπεριφορά) είναι ο καταλληλότερος γι' αυτό το διακόνημα και είναι σίγουρο ότι θα ελκύσει πολλούς πιστούς κοντά του για ατομική επικοινωνία.

Ο Άγιος Ισαάκ ο Σύρος δίδασκε ότι εάν θέλει κάποιος να ωφελήσει κάποιον ψυχικά πρέπει πρώτα να τον αναπαύσει σωματικά. Ο Φιλεύσπλαχνος Πατέρας της παραβολής προσφέρει στολή, δακτυλίδι, υποδήματα, πλούσια τροφή (σιτευτό μωσχάρι). Για τον ποιμένα των Αθηνών αυτό μπορεί να σημαίνει να φιλοξενήσει έναν περαστικό προσκυνητή (που δήθεν ήρθε να ρωτήσει κάτι άσχετο) σε έναν ιδιαίτερο

χώρο για προσωπική συζήτηση (που δεν θα είναι κάποια αποθήκη κεριού ή το γραφείο όπου είναι και οι άλλοι συνεφημέριοι). Θα είναι ένας χώρος με δύο καθίσματα ή τρία (πάντα υπάρχει πιθανότητα να τον επισκεφτεί ένα ζευγάρι) χωρίς τραπέζι στο ενδιάμεσο αλλά με κάποιο χαμηλό τραπέζι για να ακουμπήσει το κέρασμα και στον οποίο χώρο δεν θα υπάρχει τηλέφωνο ή κάτι άλλο που μπορεί να διακόψει την επικοινωνία. Μπορεί να του προσφέρει έναν καφέ ή ένα χυμό και να του διαθέσει χρόνο για να πει το πρόβλημα του, να ενδιαφερθεί για την πιθανή ανεργία του, τα προβλήματα της δουλειάς του, τα άγχη και τις ανασφάλειες του, τις δυσκολίες στην οικογένειά του κ.α.

Στη συγκεκριμένη ιστορία της παραβολής έχουμε τον Σπλαχνικό Πατέρα (παραιτούμενος από κάθε έννοια αυθεντίας) διαλέγεται ακόμη και εκεί που δεν υπάρχει αγάπη και εκεί ακόμη που περισσεύει η αναίδεια. (Από αναίδεια φαίνεται να χαρακτηρίζεται η συμπεριφορά του μικρότερου γιου πριν τη φυγή «δώσε μου του μερίδιο της περιουσίας που μου αναλογεί» Λκ 15, 12, και του μεγαλύτερου αδελφού μετά την επιστροφή του μικρότερου αδελφού όταν λέγει: «Όταν όμως ήλθε αυτός που κατασπατάλησε την περιουσία σου με πόρνες, έσφαξες για χάρη του το σιτευτό μοσχάρι» 15, 30). Ο επικοινωνιακός ποιμένας πρέπει να κατέβη από το ύψος της αυθεντίας ή της εξουσίας του και επιδεικνύοντας μεγάλη ανοχή ακόμη και στον αναϊδή επισκέπτη ή συνομιλητή του για να μπορέσει αργότερα όταν έλθει το πλήρωμα του χρόνου να επικοινωνήσει και να συμπορευτεί μαζί του.

Ο μεγαλύτερος αδελφός που επαναστατεί και αυτός με τη σειρά του και χρησιμοποιεί απρεπείς εκφράσεις φαίνεται έμμεσα να επικρίνει αυστηρά τον Πατέρα. Ο Σπλαχνικός Πατέρας με ποιμαντικό τακτ και με ψυχραιμία⁷ προσπαθεί να βάλει στη θέση του τον μεγαλύτερο αδελφό. Ξεκινάει από τον έπαινο («παιδί μου εσύ είσαι πάντοτε μαζί μου») και αφού τον διαβεβαιώσει ότι η αγάπη του προς αυτόν δεν κινδυνεύει, όπως και τα δικαιώματά του, με παιδαγωγική επιδεξιότητα διατυπώνει έναν έμμεσο έλεγχο: «έπρεπε όμως να ευφρανθούμε και να χαρούμε...».

Επικοινωνιακά ο σπλαχνικός Πατέρας της παραβολής ακολουθεί τα εξής βήματα: έπαινος, εκδήλωση αγάπης, απομάκρυνση

⁷ Για το [ποιμαντικό τακτ](#) και την [ποιμαντική ψυχραιμία](#) βλ Α. Μ. Σταυρόπουλου, Στιγμιότυπα και περιπλανήσεις σε δρόμους ποιμαντικής διακονίας 1, Αθήνα 1983 σ. 72-84.

συναισθημάτων ανασφάλειας, επίκληση αδελφικών αισθημάτων. Όλα αυτά τα βήματα είναι απαραίτητα και σε μια οποιαδήποτε διαδικασία επικοινωνίας με τους αντάρτες και τους αντιρρησίες πιστούς της εποχής μας. Πολύ μεγάλη ειδικά αποτελεσματικότητα έχουν οι έπαινοι⁸ σε μια τέτοια συνάντηση.

Απαραίτητες προϋποθέσεις επιτυχίας της επικοινωνίας του ποιμένα με τους γύρω του είναι:

- **Ο αμοιβαίος σεβασμός.** Στο πρώτο αυτό χρειάζεται προσοχή ο σύγχρονος άνθρωπος δεν θα φιλήσει το χέρι σας ίσως να δείξει αδιαφορία ή να σας χλευάσει και έμμεσα. Χρειάζεται με την υπομονή και την προσωπικότητά σας να κερδίσετε το σεβασμό του σταδιακά και σε βάθος χρόνου.
- **Η αυτογνωσία** του ίδιου του ποιμένα, που πετυχαίνεται μέσα από την καθοδήγησή του από κάποιο πνευματικό πατέρα.
- Η θεολογική, η ποιμαντική, συμβουλευτική και ψυχολογική του **κατάρτιση.**
- **Η δια βίου εκπαίδευση** του ιερέα στην ποιμαντική επικοινωνία.
- **Η φιλική στάση,** το ενδιαφέρον, η κατανόηση.

Πολύτιμη η συνεισφορά της συμπεριφοράς καρδιακής προσεκτικής (ή όπως λέγεται στην ψυχολογία ενεργητικής) παρακολούθησης. Πολλές φορές εμείς οι θεολόγοι παρασυρόμαστε και αρχίζουμε να μιλάμε χωρίς να βάζουμε τελεία. Περισσότερο να μιλούν οι άλλοι και εμείς όσο το δυνατόν να τους διακόπτουμε λιγότερο. Επικοινωνία δεν είναι να μιλάμε εμείς αλλά και **να ακούμε προσεκτικά τους άλλους.** Θα πρέπει να το εφαρμόζουμε στις συναντήσεις με τους συνεργάτες μας και ειδικά με τους νέους.

Ο ιερέας ακόμη και με το βλέμμα του μπορεί να ενθαρρύνει ή να αποθαρρύνει κάποιον για επικοινωνία. Να φέρω ένα παράδειγμα φαντασθείτε κάποιον αδιάφορο χριστιανό να έχει έρθει να συμβουλευτεί ένα ιερέα για τον πατέρα του που πεθαίνει και να τον ακούει ο ιερέας ενώ ταυτόχρονα τακτοποιεί το γραφείο του ή γράφει κάτι στον υπολογιστή ή βγάζει φωτοτυπίες. Είναι καλύτερο να δώσει κάποιο ραντεβού για

⁸ Πρβλ. Ιωάννου του Χρυσοστόμου, Εις Φιλίπ. Ομιλία Θ', MPG 62.238.44.

αργότερα ή άλλη μέρα παρά αυτή η συμπεριφορά. Η ευγένεια απαιτεί την ώρα που μας μιλάει κάποιος να τον κοιτάμε με οικειότητα με χαλαρό βλέμμα ανάμεσα στα μάτια και το στόμα. Το να δείχνουμε πολυάσχολοι να απαντάμε στα τηλέφωνα να διακόπτουμε διαρκώς, γιατί κάποια σημαίνοντα θέματα μας περιμένουν είναι ποιμαντική στάση προς αποφυγήν. Καλύτερα να διαθέσουμε δύο ή πέντε λεπτά ολοκληρωτικά σ' αυτόν που μας μιλάει παρά μισή ώρα διακοπτόμενη.

Φαντασθείτε ότι ενώ ζούσε ο πατήρ Παΐσιος στο Άγιο Όρος τον επισκέπτεστε και θέλετε να του μιλήσετε. Πώς θα θέλατε να σας δεχθεί; Είναι ένας πολύ καλός τρόπος για να οδηγηθείτε σ' αυτό που λέμε στάση υποδοχής και αγάπης.

Τυχεροί είναι πραγματικά όσοι μαθήτευσαν την ανθρώπινη επικοινωνία δίπλα σε αγίους γεροντάδες, Αββάδες και Αμμάδες. Η ποιμαντική των γερόντων παρόλο που ήταν γεμάτη δεξιότητες επικοινωνίας δεν ήταν ένα ρεπερτόριο δεξιοτήτων. Ήταν μια **στάση ζωής, στάση ανθρωπιάς, φιλαδελφίας**, που αυθόρμητα έβγαινε μέσα από την βίωση της ορθόδοξης πνευματικής ζωής, δηλαδή μέσα από την αγιότητα. Είναι μια **στάση υποδοχής και αγάπης του ανθρώπου, μια ορθόδοξη στάση φιλοξενίας**⁹, που θα είχε πολλά να διδάξει, σε πολλούς επαγγελματίες συμβούλους και ψυχολόγους σήμερα.

«Στο μυαλό μου συχνά έρχεται η συνάντηση που είχα πριν από πολλά χρόνια με τον άγιο π. Παΐσιο. Περίμενα καθισμένος σε κάποιο κορμό δέντρου αρκετές ώρες πριν να τον συναντήσω. Παρατηρούσα το καταδεκτικό και γεμάτο κατανόηση βλέμμα του προς όλους. Τα γέλια και τα παιχνίδια που έκανε όταν υποδέχτηκε όρθιος και με παιδική χαρά τον εννιάχρονο φίλο του (από πριν) Δημητράκη, που έπασχε από μεσογειακή αναιμία. Αλήθεια στην αρχή και εγώ τα έχασα όταν αντίκρισα έναν «άγιο» άνθρωπο να χαριεντίζεται και να παίζει κυριολεκτικά μπροστά σε όλους μας μ' αυτό το παιδί για αρκετή ώρα. Αλλά και σε όλους εμάς διέθεσε χρόνο πολύ. Μας άκουσε προσεκτικά όλους, από καθηγητές Πανεπιστημίου μέχρι φοιτητές, όπως ήμουν εγώ.

Η προσεκτική και γεμάτη κατανόηση παρακολούθηση χαρακτήριζε τη συμπεριφορά που έδειχνε σε όλους τους επισκέπτες του. Από τη μισή μέχρι μία ώρα που διέθετε για τον καθένα μας μόνο 2-3 λεπτάμίλαγε

⁹ Βλ. Η Στάση Φιλοξενίας, στο Α. Μ. Σταυρόπουλου Α., Συμβουλευτική Ποιμαντική, Εκδ. Λύχνος, Αθήνα 1984, σ. 51-60.

εκείνος. Την υπόλοιπη ώρα άκουγε προσευχόμενος και πλέκοντας που και που το κομποσχήνι του. Τι κι αν δεν είχε συνεχώς βλεμματική επαφή όταν σε άκουγε. Η ψυχή σου ανοιγόταν μπροστά του σαν λουλούδι της αυγής, γιατί έσκυβε κυριολεκτικά και μεταφορικά πάνω από το πρόβλημα σου. Ο π. Παΐσιος δεν μιλούσε πολύ. Έβλεπε πολλά και σχολίαζε λίγα. Αλλά και όταν σχολίαζε πάντα χρησιμοποιούσε το χιούμορ και την αγάπη για να ελέγξει με τον τρόπο του χωρίς να πληγώσει τους άλλους.

«Είχαν έρθει στο Καλύβι μερικά παιδιά από μια Χριστιανική Οργάνωση και φώναζαν με αυτοπεποίθηση: «Δεν έχουμε ανάγκη από κανέναν, θα βρούμε μόνοι μας τον δρόμο μας!» Ποιος ξέρει; Θα είχαν ζορισθεί και είχαν κατά κάποιο τρόπο επαναστατήσει. Όταν ήταν να φύγουν, με ρώτησαν πώς να κατέβουν το δημόσιο, για να πάρουν το δρόμο για την Μονή Ιβήρων. «Από πού θα πάμε;» λένε. «Καλά, βρε παιδιά τους λέω, εσείς είπατε ότι θα βρείτε τον δρόμο μόνοι σας δεν έχετε κανέναν ανάγκη. Έτσι δεν είπατε προηγουμένως; Τουλάχιστον αυτόν τον δρόμο αν τον χάσετε λίγο θα ταλαιπωρηθείτε, κάποιον θα βρείτε παρακάτω να σας πει... Τον άλλο το δρόμο για πάνω για τον Ουρανό, πώς θα τον βρείτε μόνοι σας χωρίς οδηγό;» Ο ένας από αυτούς είπε: «Σαν να 'χει δίκιο ο Γέροντας¹⁰».

Επιπλέον θα σας αναφέρω ένα απόσπασμα βιβλίου από τη ζωή και τη ποιμαντική δράση του Γέροντα Ιακώβου Τσαλίκη, για να εντοπισθεί η διαπροσωπική ποιμαντική των νεότερων Γερόντων. Ρωτήθηκε κάποτε ένας επισκέπτης του: Τι ήταν εκείνο που σας είλκυσε κοντά στον Γέροντα; Απάντηση: «Οπωσδήποτε η αγία ζωή του και η καλοσύνη του, με την οποία **πραγματικά έμπαινε μέσα στην ψυχή σου και σε ανέπαυε, με αποτέλεσμα να φεύγεις από κοντά του ανανεωμένος, ξεκούραστος**». Κάποιος άλλος συμπληρώνει: «Όταν εξομολογήθηκα διαπίστωσα πόσο μπορούσε αυτός ο **άνθρωπος να με καταλαβαίνει, να συγκαταβαίνει στην αμαρτωλότητά μου, χωρίς βέβαια και να βραβεύσει τις αμαρτίες μου...**».¹¹ Όπως διαπίστωναν τόσο οι απλοί πιστοί -όσο και ο νυν Παναγιώτατος Πατριάρχης μας Βαρθολομαίος Α'- και μόνο η παρουσία του Γέροντα Ιακώβου το χαμόγελο του ανέπαυε τους πάντες. Σκορπούσε η μορφή του

¹⁰ Παϊσίου Αγιορείτου Γέροντος, *Λόγοι Α' Με πόνο και αγάπη για τον σύγχρονο άνθρωπο*, Εκδ. Ιερών Ησυχαστηρίων «Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος», Σουρωτή Θεσσαλονίκης 1999, σσ. 250-251.

¹¹ Ηγούμενου Οσίου Δαβίδ Γέροντος, *Ένας άγιος Γέροντας ο μακαριστός π. Ιάκωβος*, Εκδ. Ι.Μ. Οσίου Δαβίδ, Λίμνη Ευβοίας 1996, σ.149.

χαρά μεγάλη αναστάσιμη, γι' αυτό τον παρακαλούσαν οι άνθρωποι να μην τελειώσει να μιλάει. Ο σεβασμός της ελευθερίας του συνανθρώπου εκφραζόταν στη σχέση του με τους άλλους έντονα. Δεν επεδίωκε να εξουσιάζει και να κατευθύνει τον άλλο. *«Η γλυκύτητα, η ευγένεια, η πραότητα και η διάκριση κοσμούσαν τη συμπεριφορά του»*. Με πλάγιο τρόπο έδινε στον καθένα να καταλάβει τι έπρεπε να κάνει ρίχνοντας τον στο φιλότιμο. *«Βλέποντας πόσο εγωισμό έχουμε εμείς οι άνθρωποι σήμερα, χρησιμοποιούσε το πιο μεγάλο φάρμακο, την αγάπη, για (να μας θεραπεύσει από) τη μεγάλη μας αυτή αμαρτία»*¹².

Γράφει ακόμη ο Καθηγητής κ. Στυλιανός Παπαδόπουλος ότι ο Γέροντας Ιάκωβος *«δεχότανε τους ανθρώπους με άπειρη αγάπη. Τους κοίταγε στα μάτια και αμέσως καταλάβαινε ποιοι ήρθαν με καλή διάθεση να τον συναντήσουν»*. Κάποτε είπε: *«Παιδιά μου, είμαι όλο χαρά γιατί βλέπω τα πρόσωπά σας»*. Δεν έκανε δριμείς παρατηρήσεις ούτε σε κληρικούς ούτε σε λαϊκούς. Σε όλους ήταν ευγενής και προσήγορος όλους προσπαθούσε να τους ενθαρρύνει και να τους οικοδομήσει.

Οι Γέροντες ασκούσαν κατεξοχήν την διαπροσωπική ποιμαντική γιατί ήταν συνεχιστές μιας μεγάλης Παράδοσης. Αυτό συνέβαινε γιατί ήταν έμπλεοι της θεϊκής αγάπης, όπως ο Γέροντας Πορφύριος, ο οποίος *«ακτινοβολούσε στους γύρω του την αγάπη, ενώ έδινε την εντύπωση στο συνομιλητή του ότι μονοπωλούσε την αγάπη αυτή που εκδήλωνε με κάθε τρόπο ο "πατέρας" προς το πρόσωπό του»*¹³.

Ειδικότερα για τη στάση σεβασμού άνευ όρων, αποδοχής του άλλου και ανοχής θα σημειώναμε ότι τους αγίους γέροντες δεν τους απασχολούσε καθόλου η εξωτερική εμφάνιση, ιδίως των νέων, και γι' αυτό δεν αντιδρούσαν αρνητικά στην προκλητική συμπεριφορά ή την εμφάνιση των νέων¹⁴. Ο «όσιος Γέροντας (Πορφύριος) πίστευε πως η πιο σημαντική υποστήριξη και βοήθεια, που είναι δυνατόν να δώσεις σε κάποιον έγκειται σε τούτο: *«στο να τον ακούς όταν το επιθυμεί να σου μιλήσει για τις ανάγκες του και τα προβλήματα του, όταν θέλει να πει τον*

¹² Ο.π. σ. 58, 107-110.

¹³ Γεωργίου Κρουσταλάκη, Ο Γέρον Πορφύριος, ο πνευματικός πατέρας και παιδαγωγός, εκδ. Ιχνηλασίας, Αθήνα 1997, σ. 129.

¹⁴ Ο.π. σ. 131-133.

πόνο του¹⁵... Δίδασκε όχι μόνο με το λόγο του αλλά και με τη σιωπή του και πολλές φορές μόνο με την παρουσία του. Δεν πρόβαλε αφηρημένους κανόνες ηθικής κυρίως καθοδηγούσε στα πλαίσια μια βαθιάς **διαπροσωπικής σχέσης**¹⁶. Η στάση «υποδοχής» ή φιλοξενίας των Γερόντων δεν υπαγορευόταν από κάποιους εξωτερικούς τύπους επικοινωνίας αλλά από την προσωπική βίωση του Χριστού ως «Φίλου»¹⁷.

Όπως θα διαπιστώσατε από όλα τα παραπάνω στην προσπάθεια του για τη διαπροσωπική ποιμαντική ο ιερέας έχει πολλά πρότυπα και πνευματικά εφόδια. Μερικά που ανήκουν στην παράδοσή μας αναφέρθηκαν ήδη. Ο μεγαλύτερος όμως βοηθός και σύμμαχος του ιερέα στην πραγμάτωση της διαπροσωπικής ποιμαντικής είναι η **Θεία Λειτουργία**. **Γιατί, η Θεία Λειτουργία μας βοηθάει να ανακαλύψουμε το νόημα στη ζωή μας και να οδηγηθούμε σε μια διαπροσωπική Ενορία.**

Η Θεία Λειτουργία είναι ένα ταξίδι στην ουσία της ύπαρξης μας, στο χρόνο και στην ιστορία. Ταξίδι στην ουσία της ύπαρξης μας, γιατί μας θυμίζει ποιοι είμαστε. Μας προσφέρει ένα Σχέδιο ζωής, μια Πρόταση ζωής, για να αποκτήσει νόημα το κάθε μας δευτερόλεπτο, η κάθε πτυχή της ζωής μας, η παρουσία μας στον κόσμο.

Η Θ. Λειτουργία μας κάνει να ανακαλύψουμε την ομορφιά που κρύβουμε μέσα μας, να ανακαλύψουμε την ομορφιά που θα σώσει τον κόσμο. Αυτή την εσωτερική ομορφιά που σώζει τον κόσμο οι Πατέρες μας την ονόμαζαν φιλοκαλία, αγάπη δηλαδή του ωραίου, του όμορφου, του γνήσιου και του σωτηριώδους. Αυτά είναι τα «καλά καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν». Όχι η φιλαυτία αλλά η αγάπη του Θεού, που γίνεται αγάπη του αδελφού, αγάπη για όλο τον κόσμο ακόμη και για τους δαίμονες.

«Ζωή όχι επιβίωση» είναι το σύνθημα που βγαίνει μέσα από κάθε Θεία Λειτουργία. Ας αφήσουμε τα μικρά και ασήμαντα κι ας κοιτάξουμε

¹⁵ Ο.π. σ.135-136.

¹⁶ Ο.π. σ. 126.

¹⁷ «Είναι φίλος μας είναι αδελφός μας ο Χριστός...είναι το παν. Είναι φίλος και το φωνάζει: Σας έχω φίλους, βρε, δεν το καταλαβαίνετε; Είμαστε αδέρφια. Εγώ, βρε, δεν βαστάω την κόλαση στο χέρι, δεν σας φοβερίζω, σας αγαπάω. Σας θέλω να χαίρεστε μαζί μου τη ζωή.» Από το βιβλίο-κασέτα Πορφυρίου (Μπαϊρακτάρη) Γέροντος, [«Ο Χριστός είναι το παν»](#) απομαγνητοφωνημένη απόδοσις μιας συζητήσεως με τον Γέροντα Πορφύριο, Εκδ. Ι. Ησυχαστηρίου Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.

το Σχέδιο ζωής που γράφουμε από εδώ και στην αιωνιότητα. Γι' αυτό και «πᾶσαν τὴν βιωτικὴν ἀποθώμεθα μέριμναν».

Ἡ Θεία Λειτουργία ασκεῖ διαπροσωπικὴ ποιμαντικὴ σε ὅλους μας, ιερεῖς και λαϊκοὺς. Μας κατευθύνει στα ουσιώδη χωρὶς να μας κάνει πλύση εγκεφάλου ἢ να ασκεῖ βία πάνω μας. Είναι μια ἐκρηξη χαράς, αφού κυρίως γίνεται τὴν Κυριακὴ που εἶναι αφιερωμένη στην Ανάσταση του Κυρίου και αὐτὴ ἡ Ανάσταση εἶναι προαναγγελία τῆς δικῆς μας προσωπικῆς ἀνάστασης. Μιας ἐλπιδοφόρας ζωῆς χωρὶς τέλος χωρὶς στενοχώρια. Γιατί ο Χριστὸς ἐρχεται μέσα ἀπὸ τὴ Θεία Ευχαριστία ως φίλος μας. Ἡ Πραγματικὴ ἀναψυχὴ, ἡ πραγματικὴ ψυχαγωγία εἶναι αὐτὴ που μας οδηγεῖ στην αυτοπραγμάτωση μας κι αὐτὸ συντελεῖται στὴ Θ. Λειτουργία. Γινόμαστε εἰκόνες και ομοιώματα του Θεοῦ και πλησιάζουμε τὴν ομορφιά του. Γινόμαστε πιο ὁμορφοι, πιο ἀγαπητικοί, πιο αισιόδοξοι, πιο καρτερικοί, γιατί ὅλα ἔχουν νόημα, ὅλα εἶναι χαρούμενα, ἀναστάσιμα και ευτυχισμένα. Σε ἓναν κόσμον που δείχνει χαμένος, ἀνέστιος και χωρὶς ἐλπίδα ἡ Ενορία βιώνει και μεταδίδει ἐλπίδα γύρω τῆς ως ἀποτέλεσμα μιας προσωπικῆς ὑπαρξῆς και βιωτῆς.

Τελειώνοντας οφείλουμε να μην ξεχνάμε ὅτι ἡ διαπροσωπικὴ ποιμαντικὴ του ιερέα ἔχει σκοπὸ να ἀναστηλώσει τὴν εἰκόνα του Θεοῦ μέσα στον κάθε πιστό, ὥστε με τὴ Χάρη του Θεοῦ να οδηγηθεῖ στο «καθ' ὁμοίωσιν» που εἶναι ο στόχος. Είναι ἓνας στόχος πολὺ δύσκολος και πραγματικά ἡ διαπροσωπικὴ ποιμαντικὴ, ὅπως και ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς μας εἶναι κατόρθωμα ζωῆς. Ἡ ἐπίκληση τῆς Θείας Χάριτος και ἡ προσευχὴ εἶναι ἀναγκαῖα για να «θεραπευθοῦν τα ἀσθενή και να ἀναπληρωθοῦν τα ἐλλείποντα» αὐτῆς τῆς διαπροσωπικῆς ποιμαντικῆς διαδικασίας. Με τὴ χάρη του Θεοῦ εὐχομαι σε ὅλους σας καλὴ ἐπιτυχία στο δύσκολο ἀλλὰ τόσο σημαντικὸ ποιμαντικὸ σας ἔργο.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ενορία, προς μια νέα ἀνακάλυψη τῆς, (συλλογικὸ ἔργο) Εκδ. Ακρίτας, Αθήνα χ.χ.

Ευθυμίου Μητροπολίτου Αχελώου, Ἡ ἐνορία μου ... και πὼς θα τὴν γνωρίσω!, Εκδ. Χριστιανικὴ Στέγη Καλαμάτας, Καλαμάτα 2003.

Ευθυμίου Μητροπολίτου Αχελώου κ., [Ο ρόλος των ορθοδόξων ιερέων στη σύγχρονη εκκοσμικευμένη κοινωνία](#), «Κεντρική Διεύθυνση Ποιμαντικού Έργου Αρχιεπισκοπής Αθηνών», Αθήνα 2003, 32 σ.

Η Ενορία στον 21ο αιώνα, Πρακτικά του Α' Ιερατικού Συνεδρίου Αρχιεπισκοπής Αθηνών (15-16 Μαΐου 2001), Εκδ. Ι. Αρχ. Αθηνών, Αθήνα 2003.

Καριτά Ελένης, *Μια ζωγραφιά του Παραδείσου* (μυθιστόρημα) Εκδ. Τήνος, Αθήνα 1969.

Μεταλληγού Γεωργίου, Πρωτοπρεσβυτέρου, *Ενορία: Ο Χριστός εν μέσω ημών*, Εκδ. της Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος. Αθήνα 1990.

Σταυρόπουλου Αλέξανδρου Μ., [Η Ενορία μας](#) άρθρο στο Περ. Εφημέριος 1998, σ. 312-313.

Σταυρόπουλου Αλέξανδρου Μ., [Η ενορία σας και πώς θα την ανακαλύψετε εκ νέου. Το Παιχνίδι της Ενορίας.](#) άρθρο στο Περ. Εφημέριος 1998, σ. 327-330